

Az ember ilyen hatások alatt kezd fejlődni s saját emberi (természeti) adottságai szerint alakul. De más emberek hatása alatt alakuló fejlődésében elérkezik az a színvonal is, amikor magára eszmél, azaz a világ minden dologától különböző magasabbrendű lényegét, önmagát mint *intelligenciát* ismeri fel. Ezzel élete erkölcsi fejlesztése ideálként jelentkezik előtte s ennek fokozatos megvalósítására magasabbrendű szellem-erkölcsi minőségének értékelése készíti.

De mi kötelezi az embert, hogy a felismert jót valóban cselekedje is? Erre szerző azt feleli: elsősorban saját természetünk törvénye kötelez bennünket s minden külső tényező csak abban az irányban vonz, amerre természetünk engedi. Mikor a kötelességet felismerjük, az erkölcsi eszmény vonzóereje emel. Ettől kezdve az erkölcsi nevelésnek egyetlen eszköze hat: a nevelő személyiségében megtestesült eszménynek fel kell ébresztenie a növendékben a fejletlenség érzését s ez indítja a tökéletesedés útján. Csak magasrendű erkölcsi személyiség emelhet az erkölcsi tökéletesedés felé. Ime: a nevelő személyiségének erkölcsi színvonala a döntő. Tanítani tudhat a »bogarás« tanár is, de nevelni csak magasrendű és értékű ember tud. A nevelés személyes ráhatással történő munka s ebben a nevelők erkölcsi színvonala a legfontosabb tényező.

Sinka Lajos a fentiekben kísérli meg tárgyának egész komplexumát kimeríteni. Olvasása gondolatébresztő és hasznos minden nevelő számára.

Mácsay Károly.

Diósi Géza: A Horváth Cyrill Önképzőkör (Olvasó Társaság) története 1840–1940. Szeged. 1940. 8-r., 45 lap.

A másfélszázados multa visszatekintő önképzőkörök nemes hivatást töltöttek be a magyar szellem ápolásában, a magyar érzés fejlesztésében és a magyar nyelv művelésében. Főleg míg latinul folyt a tanítás, de később is alkalmat adott az ifjaknak e különféle névvel szereplő intézmény a tanulmányaikon túl való szellemi foglalkozásra. Hasznos és tanulságos munkásságra készítette a tehetségesebb tanulókat, s nem egy jeles írónk itt kezdte meg nagy jövőt ígérő működését. Csak újabb időben mutatkoznak e téren az elernyedés jelei; ennek természetes okát a technika, s a természettudományok felé való tájékozódásban könnyű felismerni. A nemzeti nyelv művelése azonban sohasem fogja elveszíteni vonzó jellegét.

A szegedi piaristák vezetése alatt álló városi Dugonics András gimnázium önképző köre nemrégiben töltötte be alakulásának századik évfordulóját. Érdekes jelenség, hogy nevét első vezető tanárától kapta, de csak 1906-ban, illetőleg hivatalosan 1937-ben. Folyamatos működését háborúk, betiltás, elemi szerencsétlenségek gátolták, és nehezítették, de mindezek ellenére sikeres tevékenységet fejtett ki. Fejlesztette az értelmet, a szépirodalmat, az előadási készséget, és módot adott az írásban, szóban és zenében jelentkező tehetségek érvényesülésére. A vallásos és hazafias érzést főleg az évfordulók alkalmából ünnepségek rendezésével, az előadást szavalóversenyekkel, az önálló munkásságot pedig pályázatokkal iparkodott elősegíteni. Általában a szokásos keretek között mozgott a legújabb időig, amikor a korszellem a reális tudományok és a népismeret felé való fordulást kívánja meg. A hosszú idő alatt nemcsak kiváló vezető tanárai voltak, hanem tagjai közül többen országszerte ismert nevet vívtak ki maguknak. Így Schlauch Lőrinc, Lévy Imre, Holló Lajos, Városey Gyula, Huszka Jenő,

Juhász Gyula és mások. A legtöbb évben eleven élet folyt az ifjak részéről az önképzőkör keretében, és ezt a tapintatos és tapasztalt tanári irányítás a tanulók javára kamatoztatta.

Diósi Géza könyvében természetes egymásutánban és időrendben ismerkedünk meg az önképzőkör százéves életével és történetével. Általában azonos keretben és módon működtek az egyes évfolyamok; színt, változatosságot és újítást egy-egy vezető tanár hozott magával. Fialat tehetségek is keltettek mozgalmasságot, és ez gazdagabb munkásságban és változatosabb körülményekben nyilatkozott meg. A szerzőnek jólesik rámutatnia azokra az erkölcsi és értelmi értékekre, amelyek a szegedi piarista gimnázium önképzőköreiből sarjadtak ki. Összefoglalásából rokonszenves pedagógiai kép alakul ki az olvasóban a jubileumát ünneplő ifjúsági korról.

Agárdi László.

Bucsay Mihály: Szemián Mihály tanulmányúja 1770—74-ben Hallában Jénában és más hét német egyetemen, úti emlékkönyve alapján. (A Központi Protestáns Könyvtár. A) Magyar és szlovák sorozat. III. kötet.) Budapest, 1942., 8-r., 52 lap.

E könyv szerzője külföldi egyetemeken folytatott főleg teológiai tanulmányai alapján pedagógiai érdeklődése körében a töle szerkesztett kiadványsorozatban, részint mások közreműködésével, részint saját dolgozataiban különös érdeklődéssel kutatja a külföldi, leginkább német egyetemeken járt magyar ifjak művelődési kapcsolatait régebbi korszakokban s ezzel jó szolgálatot teljesít a külföldi magyar iskolázás múltjának felderítésére.

Ezúttal Szemián Mihály, egy XVIII. századi tót származású magyar diák utikönyvének, helyesebben emlékkönyvének bejegyzései alapján rajzolja meg igen részletesen és rendkívül érdekesen a porosz, szász és thüringiai egyetemek életét a század hetvenes éveiben.

Az emlékkönyvek, ú. n. albumok tartásának, gondozásának szentimentális szokása művelődéstörténeti szempontból érdekes divatja volt a XVIII. század második felének és a későbbi évtizedeknek és egészen a XIX. század végéig. Ifjú lelkek, különösen lányok erősen kultiválták mindaddig, míg a XX. század izlésváltozása során lassankint inkább gúnyolódás tárgya nem lett az emlékkönyv. Hogy azonban ne pusztán szentimentális divatcikknek fogjuk föl az emlékkönyvnek műfaját, hanem komoly művelődés-, sőt neveléstörténeti következtetéseket vonjon le egy ilyen emlékkönyvből az utókor, arra talán első példa Bucsay Mihálynak előttünk levő műve.

Szemián Mihály uti emlékkönyvét, melynek bejegyzései hallei és jénai tanulmányai idejében, 1770 és 1774 között keletkeztek, nemrégiben találta meg Révész Imre tiszántúli református püspök a Heves-nagykunsági ref. egyházmegye könyv- és levéltárában, ő azután könyvünk szerzőjének adta át feldolgozásra.

Különös érdekességet ad Szemián tanulmányi útjának az a körülmény, hogy épen azokban az években tette utazásait, melyek a német szellemi élet leghatalmasabb lendületét közvetlenül megelőzték. Ezt a lendületet Kant, Schiller, Pestalozzi, Goethe neveivel szoktuk jelölni. Szemián Mihály uti emlékkönyve gazdájának rendkívüli mozgékonyaságáról tanuskodik. Utazásának csupán utolsóelőtti esztendejében, 1773-ban több mint 20 különböző helyről vannak keltezve a bejegyzések. Ezek között 6 egyetemi város van.